

POTANSİYEL MUHALEFETE KARŞI KURGULANMIŞ KAYITSIZLIK

Ayşegül Yaraman*

Tabula rasa 17. yüzyılda Aydınlanma düşüncesinin etkili kavramlarından biri olarak ortaya çıkar. Düşünce tarihinde insanı anlamaya ve pek tabî ki böylece onu yönetmeye/yönlendirmeye çalışan iki temel akım bulunur: İnsanda temel bir özün doğuştan var olduğunu kabul eden özcüler (substantialist) ile insanı toplumsal çevre tarafından belirlenmiş varsayan görececiler (relativist). Doğumsal verililiği yahut da çevresel koşulların baskınlığını; diğer bir deyişle biyolojik/genetik faktörleri yahut toplumsallaşma/kültürelleşme (acculturation) sürecini öne çıkaran bu iki karşıt yaklaşımda da insan büyük ölçüde edildir. Birinci yaklaşımda kaderci ve dolayısıyla değiştirilmesi neredeyse imkânsız geleneksel toplumun değerleri; ikinci yaklaşımda ise algılanabilen, pozitif ve pozitivist ve dolayısıyla ideal/idealize toplum için olması gerekene tabi modernist değerler belirleyicidir. Gelenekselden moderne uzanan; ikincisinin birincisinin doğaüstü güçleri yerine mutlak akli tabulaştırdığı; birincisinin din üzerinden gerçekleştirdiğini ikincisinin okul üzerinden sağladığı süreçte insan, tebaadan yurttaşa evrilir ama her zaman araçtır. Bu sosyo-politik diyalektik karşıtlık sentez aşamasında, insanın doğal niteliklerinin öğrenilmiş özelliklerle ilişkisini ortaya koyarak insanı anlamaya ve ama tabî ki böylece bir başka ideolojik yoruma¹ ulaşır: Bunlardan biri olarak, kabaca ampirik temelli pozitivist bilim anlayışının eleştirilmesi fikri bağlamında değerlendirilebilecek Frankfurt Okulu içindeki bazı düşünürler insan

---

¹ Her üç aşamada da “ideolojik”ten kast etmek istediğim; gerek toplumsal dönüşümün, gerek Marx’tan Habermas’a uzanan anlayışla bilimsel tespitlerin ideolojik olmayan bir alanda var olamayacağı kanaatidir. Dar anlamda vurgulamak istediğim ise, insanla ilgili tüm çalışmaların döneminin egemenlik ilişkileri dahilinde, insanı özgürleştirmek gibi bir amaçtan ziyade kontrol etmek/yönetmek kaygusuna hizmet ettiği fikridir.

davranışlarını “grup-birey” karşılıklı ilişkisi bağlamında açıklamaya çalışmışlardır. T.W.Adorno’nun, mağduru ve tanığı olduğu faşizmin kitleselleşmesinden etkilenerak geliştirdiği otoriter kişilik yapısını irdeleyen çalışmasında temel hipotez şöyledir: “bir bireyin siyasal, ekonomik ve toplumsal inançları sıklıkla esaslı ve tutarlı bir örüntü oluşturur (...) ve bu örüntü kişiliğinin derininde yatan temayüllerin bir ifadesidir.”²

Öte yandan, “karakter maskesi” kavramıyla ekonomik temelli toplumsal yapının bireyi belirlediğini kabul eden K.Marx’ın ekonomik determinist çıkış noktasını reddetmeden zihinsel süreçlerin aktif rolünü marksizme eklemleyen A.Gramsci, hem Frankfurt Okulu’nun bazı temsilcilerine hem marksizmi karşısına almayan kültürel çalışmacılara hem de özellikle günümüz geç kapitalizmini ekonomik ve ideolojik bağlamda yeniden üreten “malumat toplumu” yorumlarına önemli bir kaynak oluşturur. Ekonomik egemenlik ilişkisinin temel belirleyici olduğu tespitinden vazgeçmeksizin hegemonya kavramıyla sistemin zihinsel yeniden üretimi sürecinin önemini ortaya koyar. Hegemonya, üretim araçlarını elinde bulunduran sınıfın diğer sınıflar üzerinde ideolojik ve kültürel egemenliğini ifade eder. Egemen sınıfın elinde bulunan devletin, mevcut ekonomik yapıyı sürdürmek için sivil toplumu da kontrol etmesi gerekir. K.Marx için sivil toplum ekonomik hayata karşılık gelirken, A.Gramsci’ye göre sivil toplum, din, felsefe, sanat gibi zihinsel ve manevi faaliyetleri içerir; siyaset ile ekonomi arasında yer alır. Altyapının üstyapıyı belirlemesi A.Gramsci için de temel tespittir; ancak bir süre sonra üstyapı tamamen altyapının gerekliliklerine göre belirlendiğinde, bu kez üstyapı altyapının yeniden üretimini sağlamaya

---

² T.W. Adorno, Else Frenkel-Brunswik, Daniel J. Levinson and R. Nevitt Sanford; *The Authoritarian Personality, Studies in Prejudice Series, Volume 1* Harper & Brothers, 1950. s.1
http://www.ajcarchives.org/AJC_DATA/Files/AP4.pdf (09.02.2010)

başlar. Bu aşama “tarihsel blok”un oluşmasıdır; artık sistem hegemoniktir. Öncelikle egemen sınıfın organik aydınlarının üretimi aracılığıyla olmak üzere sivil toplum mevcut sistemin yeniden üretiminin belirleyicisidir. Zihin kontrolü artık o denli “başarılı”dır ki, sistem, muhaliflerini bile kendi dilinden konuşturur.

Artık kişinin inşası aleni zorlamalar üzerinden değil; rıza hatta gönüllülük üzerinden gerçekleşir. Dolayısıyla zorlamaya/itaat ettirmeye maruz olduğunda karşı koyma ve değiştirme riski ne denli yüksekse, sistemin hegemonikleşmesiyle zorlamanın yerini alan rızanın sonucundaki uyum/evcilleşme o denli kendiliğinden ve kalıcıdır. Chomsky’nin diliyle başka bağlamda tekrarlırsak, otoriter devletteki baskının yerini demokraside propaganda aracılığıyla gerçekleştirilen rıza alır.

Toplumsal Karakter: Verili Bireysel Özelliklerin Tatmini Sosyo-ekonomik Sistemin İhtiyacına Göre Belirlenir:

Başta “araçsal akıl” olmak üzere moderniteyi/sanayi toplumunu, kapitalizmi tartışan Frankfurt Okulu’nun, özellikle ekonomik belirleyicilik açısından marksizmi de sorgularken geliştirdiği eleştirel kuramı, aynı Okul’un mensuplarından E.Fromm’da Gramsci’nin sosyo-politik tespitini tamamlayan sosyal psikolojik bir kişilik yorumuna ulaşır.

Her toplum egemen üretim ve paylaşım yöntemine göre yapılır ve işler. Dolayısıyla egemenlik ilişkileri değiştikçe toplumsal yapı ve işleyiş değişir. E.Fromm’a göre “toplumsal karakter”, sosyo-ekonomik sistemin talepleri doğrultusundaki kişilik özelliklerini belirler. “Toplumsal karakterin anlamı nedir? (...) aynı kültürdeki çoğunluk üyelerin paylaştıkları karakter yapısının çekirdeği (...). Toplumsal karakterin işlevi, söz konusu toplumun işlevinin sürekliliği amacıyla insan enerjisini verili topluma kanalize edip,

(ona göre) biçimlendirmektir.”³ Yaşamını sürdürmek insanoğlunu üretime yönlendirmiştir. Buradan doğan üretim yöntemi ise içinde bulunulan toplumdaki ilişkileri belirler. Kişiyi belirleyen sosyo-ekonomik yapı, insan-toplumsal örgütlenme arasındaki karşılıklı bağıllığın yalnızca bir kutbudur. Diğer kutup, içinde bulunduğu toplumsal koşulları belirleyen bireyin doğasıdır. Öte yandan “toplumsal karakter”in kökeninde bulunan din, siyasal ve felsefi fikirler de onun sistemleşmesini ve dengelenmesini sağlar ve etkileri asla ikincil değildir.

İnsanı/kişiliği, egemen sistemin ihtiyaçlarıyla bireysel temel ihtiyaçlar bağlamında etkileşim halinde “toplumsal karakter” kavramıyla açıklarken E.Fromm, K.Marx’ın toplumun, bireye rağmen bireyi belirlemesi biçiminde özetlenebilecek “karakter maskesi”⁴den çok, A.Gramsci’nin “hegemonya”sına yaklaşmaktadır. Zira “toplumsal karakter”i özellikle hegemonikleşmiş bir sistem yaratabilir. Bu bağlamda “toplumsal karakter” altyapının/ekonomik sistemin gerekleri kadar; din, siyasal ve felsefi fikirler gibi Gramsci’ci sivil toplumun unsurlarından da etkilenmektedir.

“Kendisi de belli düşünler yaratan herhangi bir toplumsal özyapıyı (karakter) yaratan, yalnızca ekonomik temel değildir. Düşünler bir kez yaratıldıktan sonra hem toplumsal özyapıyı hem de dolaylı bir şekilde sosyo-ekonomik yapıyı etkilerler. Burada parmak basmak istediğim nokta, toplumsal özyapının sosyo-ekonomik yapı ve düşünler ve toplum içinde egemen olan ülküler arasındaki aracı olduğudur. O her iki yönde de yani, hem ekonomik

---

³ İbid.,s.78,79.

⁴ Marx bu kavramla bireyin isteyerek/zorla/ gerekli olduğu için topluma uygun davrandığını kabul eder. Bu davranışlar, kişinin kendi özelliklerine uymayabilir. Ama bu kişisel özellikler öylesine maskelenebilir ki, kimi zaman asla bilinmez.

temelden düşünlere doğru hem de düşünlerden ekonomik temele doğru aracılık eder.”⁵

İnsanın temel ihtiyaçlarının tatmini ile sosyo-ekonomik sistemin kesişme noktasında bulunan bu tarz kişilik okuması, bireyin verili yapısını reddetmese de toplumsal öğrenme kavramıyla gerçekleşir. Temel ihtiyaçlar değişmez; ancak bunların tatmin edilebilmesi için sistemin norm ve değerlerinin kullanılması gerekir. Norm ve değerler, büyük ölçüde egemenlerin çıkarlarından etkilenen zaman ve coğrafyaya göre farklılaşırlar. Hukuki anlamdaki yasal-yasadışı ile sosyolojik, psikolojik ve giderek psikiyatrik anlamdaki normal-anormal kavramları da toplumsal düzenin egemen ideolojiye göre inşasından doğar. M.Foucault'nun biyoiktidar kavramıyla açıkladığı gibi bedenler üzerine kurulan iktidar disiplini toplumunun hizmetindedir. Böylece iktidar tek tek bedenlerde var olur ve kişileri sistemin denetimcisi ve yeniden üreticisi haline getirir. İktidar her zaman her yerde olsa bile buna bağlı olan normal-anormal tanımı iktidar mücadelesine ve söyleme bağlı olarak değişkenlik gösterir. Bireyin biyo-psikolojik ihtiyaçlarından çıkarak egemen sistemin çıkarlarına göre yapılanan norm ve değerler L.Althusser'in devletin baskıcı ve ideolojik aygıtları diye tanımladığı araçlarla; şartlanma, mükâfat-ceza, modelleme vs. gibi psikolojik yöntemlerle “öğrenilerek” kitleselleşir.

Yaşamak İçin Öğrenme Algıdan Başlar:

Toplumsal öğrenme sürecinde biyoiktidarın ve hegemonyanın oluşmasında algı merkezi bir öneme sahiptir ve özellikle günümüzde hegemonikleşmiş sistem “algıyı kilitleme” konusunda yarattığı simgesel şiddet üzerinden

---

⁵ E.Fromm, **Yeni Bir İnsan, Yeni Bir Toplum**, Say Yayınları, İstanbul, 1981, s.107.

ekonomik ve ideolojik yeniden üretimini sağlamaktadır. Simgesel şiddet, sistemin hegemonikliğinin en üst derecede olduğunu gösteren bir süreçtir ve sistem mağdurunun mecburen değil; isteyerek/gönüllülükle, gerçekleşmediğinde kendini yanlış/eksik hissederek benimsediği değerlerdir. Ters düşmemek/ödüllendirilmek için egemen normlara rıza göstererek uymak, potansiyel/bastırılmış bir muhalefeti içinde taşır. Oysa özellikle mağdura, mağduru olduğu egemenlik ilişkisinin temelini oluşturan normları benimsetmek sistemin temel güvencesidir. “Algının kilitlenmesi” ise, bir yandan bu kilitlenmeyi sağlayan araçların tüketimi yoluyla ekonomik olarak sistemi beslerken, diğer yandan da zihinsel denetime gönüllülükle tabi olunmasını sağlayarak mağdurlarının hegemonyayı gönüllülükle pekiştirmesine katkıda bulunur.

Algı duyu organlarına bağımlıdır; ancak duyu organlarının yalnızca duyum (duyu organlarındaki nöronların uyarıları alması) yapması değildir. Algıdan söz edebilmek için bu verilerin beyne aktarılması ve orada anlamlandırılıp yorumlanması gerektir. Kuşkusuz algının bu sürecinin gerçekleşmesi için dikkat ve dolayısıyla farkındalık öncelikli bir öneme sahiptir. Ancak algıdan sonra gerçekleşebilecek hatırlama ise, dikkat gibi yine seçicilikten etkilenir ve döngüsel olarak daha sonraki algıların örgütlenmesini belirler. Dolayısıyla söylem üzerinden bireyin belirlenerek mevcut ideolojiyi pekiştirmesi sürecinde dikkat, algı ve belleğin kontrolü sistem için varoluşsal bir önem taşır.

Algı seçicidir. Bu seçicilik psikolojik olarak açıklanabilir: Çevreden niteliksel ve niceliksel olarak olağanüstü bir uyaran gelirse (bulunulan ortama ait olmayan nesne, koku vs. ile bulunulan ortama ait olsa dahi dozu

beklenenin üzerinde olan nesne, koku vs.) kişi dikkat eder; söz konusu dikkat edilgin dikkattir. İradeyle gerçekleştirilen dikkat (bilinçli bir ihtiyacın tatmini için hedefe kilitlenme) ise etkin dikkattir. Öte yandan etkin dikkat sarf edilirken, duyu organlarının başka uyarılara neredeyse kapanması; dikkatin özellikle süreye bağlı olarak bir başka uyarana kayması psikolojik anlamda herkeste zaman zaman gözlemlenebilen durumlardır.

Bu arada her psikolojik nitelik gibi *algı* da *görecelidir*. Göreceliliğe neden olan perspektiftir. İdeolojik anlamda bu perspektifin, böylece de seçici algının belirlenmesi söz konusu olur. Günümüz teknolojileriyle ise yalnızca algının yönlendirilmesi değil; üstelik gönüllülikle, algının temelini oluşturan duyu organları işlevlerinin bir uyarana kilitlenmesi de söz konusudur. Yaratılan bu gönüllü “sakatlık”⁶ algının bütünlüğünü zedeleyerek öğrenmeyi bozmakta; algı eksikliğinden doğan iletişimsizlik gerginlik ve çatışmayı doğurmaktadır. Çok yönlü öğrenmenin bu yolla engellenmesi ve aslında duygusal değil algısal anlaşamamazlıktan etkilenen sorunlu ilişkiler (özel veya toplumsal) bireyi kendi üzerine kapamaktadır. Bireycilik, depolitizasyon söz konusu süreç üzerinden beslenmekte; sisteme yönelik tehditler/muhalefet birincil psikolojik mekanizmalardan başlayarak engellenmektedir.

Kayıtsızlık (*indifférence*) durumunun normlaşması:

Birey üzerinden kurulan, meşrulaştırılan ve yeniden üretilen egemenlik ilişkisinde, günümüzün yaygın kişilik özelliklerinden kayıtsızlık önemli bir rol oynuyor. Kayıtsızlık etimolojik olarak tanımlandığında yukarıdaki

---

⁶ Bu manadaki “sakatlık” sözcüğünü siyaseten doğru bir başka sözcük seçerek (özürlülük, engellilik vb.) yumuşatmak ihtiyacı duymuyorum; zira burada kimseyi aşağılamayı değil, hegemonik sistemin vahşiliğini vurgulamak istiyorum.

psikolojik algı açıklamalarıyla doğrudan ilişkilidir. Uyarıcı, öznenin dikkatini çekmemekte; bu yüzden algılanmamaktadır. Ancak güncel gözlemler ve özellikle klinik psikologlara sıklıkla yapılan şikâyetler “dikkat bozukluğu”nun, sıradan bir dikkat etmemeyi aştığını; çocukluk ve ilk gençlikte öğrenme bozukluğu, daha sonraki yıllarda ise ilişki bozukluğu⁷ olarak tezahür ettiğini göstermektedir. Kayıtsızlık “dikkat bozukluğu/dikkat eksikliği” olarak anlaşılabilir gibi, aynı zamanda dikkat edilip algılanan bir uyarıcının kaydedilmeyip hatırlanmaması biçiminde de tezahür eder. Her iki anlamında da farklı öğrenmeye, ilişkilere, toplumsal yaşam kalitesine ve politik tutum ve davranışlara ket vurur.

Bireycilikle beslenen, bireyciliği besleyen bir özellik olarak kayıtsızlık, modernitenin eleştirisinin üstüne kurulduğu tektipleşmeyi de aslında gönüllülikle yeniden üretmenin bir formülünü sunmaktadır. Kayıtsız birey, ne alternatifin algısında ne alternatifin mücadelesindedir. Bu yeni bireyin sık terennüm edilen “hoşgörüsü”, bilinçli demokratik bir tercih olmaktan ziyade, kayıtsızlığın doğal sonucu olarak fark etmemenin getirdiği bir aldırma halidir. Söz konusu depolitizasyon, gösteri toplumunun yansıması “oradaydım” mantığına⁸ dayalı toplumsal hareketlerle maskelense de,

---

⁷ Her iki dönemde de şikâyet kişiden ziyade kişiyle muhatap olandan gelmektedir. İlk dönemde kişiyle ilgili tespiti yapan ebeveyn ya da öğretmen; ikinci dönemde ise partnerdir. Dolayısıyla burada ilgili kişinin kendisinin farkında ol(a)mayışı yahut da bu kişinin özelliklerinden şikâyetçi olan kişinin aslında projeksiyon yapıyor (yani kendinin sorununun farkında olmayıp bunu karşıdakine yansıtmaması) olması mümkündür. Her iki durumda da farkında olmama hali bilişsel bir kapasite olarak tanımlansa bile algıya da bağlıdır; başka bir deyişle kendini algılamada sorun anlamı taşır.

⁸ “Orası”nın neresi olduğunun hiçbir önemi yoktur; “orada” olmak önemlidir. Dolayısıyla “orası” kimi zaman bir muhalefet platformu olsa bile, aslında muhalefet etmek gibi her manada ideolojik bir duruşu sergilemek gibi bir amaçla “orada” bulunmayabilmektedir katılımcılar (hatta çoğu). (Bu yüzden de çoğu zaman demokrasiyi yaygınlaştırmaya/köklendirmeye yarayacak siyasal bir işlev taşımazlar.) Postmodern değerlerin tanımında sıklıkla zikredildiği gibi sebep veya sonuç değil, süreçtir önemli olan. Bu manada nedenselliğin eleştirisiyle pekiştirilen “anın yüceltilmesi” psikolojik bir telkindir ve fakat bu zihniyet *carpe diem* üzerinden hazzı, haz üzerinden tüketim toplumunun ekonomik altyapısını besler.

C.Mouffe ve E.Laclau'un ileri sürdükleri radikal demokrasinin⁹ aktörleri olmalarını engellemektedir.

Okul sanayi toplumunun yaşam tarzı olan modernitenin temel sosyalizasyon aracıdır. Sanayi sonrası toplumun/malumat toplumunun temel sosyalizasyon aracı ise medyadır. L.Althusser'in kavramlaştırmasıyla belirtirsek gerek okul gerek medya devletin ideolojik aygıtlarıdır. Kayıtsızlığın yükselişiyle karşılıklı ilişki içinde olan yüzyüze ilişkilerin tasfiyesiyle beraber bireyin neredeyse hücrelerine nüfuz eden medya ve medyalaşan okul¹⁰, hegemonik sistemin her türlü denetimini aşmak istediğinde de bu kez hiper gerçekliğe (*hyper réalité*) sıkışmaktadır. Hiper gerçeklik dünyası, imgelerin anlamını diğer imgelerden aldığı, dolayısıyla gerçekle ilgisi olmayan *simulakralardan* oluşmaktadır. Artık medyanın kurduğu bir gerçeklik vardır.¹¹ Gramsci'ci anlamda hegemonikleşmiş geç kapitalizm daha önce metalaştırılmamış alanlara yayılarak bilgiyi/malumatı hem denetim hem kar amacıyla kullanmaktadır. Birey kayıtsızlık dayatmasını aşabilse dahi, malumat süpermarketi haline dönüşmüş okulun da medya gibi sistemin organik

⁹Bkz.Laclau,E.,C.Mouffe; **Radical Democratic Imaginery**; Routledge, Londra, 1998.

¹⁰ Malumat toplumuyla birlikte giden geç kapitalizmin sanayi sonrası piyasasının en önemli metaı malumatır. Egemen söylemin bu süreci Türkçe'ye "bilgi toplumu" olarak tercüme etmesi de ideolojik oyuna uygun düşmektedir ama Batı dillerindeki sözcük durumun tasviri için daha net bir veri sunuyor: *information*. Daha önceleri başta H.Ü.Nalbantoğlu'nun gündeme getirdiği gibi(H.Ü.Nalbantoğlu; "Yeni'Ekonomi Koşullarında 'İnsan'", **Defter**, No:44, Yaz 2001, s.11-23.), *information* aslında malumat ile daha çok karşılanıyor Türkçe'de; bilgi ise *knowledge* sözcüğünün Türkçe'si. Sistemi anlamak için bu ayrımı çok manidar; zira bilgi sözcüğünün bilim ile ilişkisi var olup bir derinliğe sahipken; malumat sözcüğü, olsa olsa popüler bilimle uzlaşabilecek yüzeysel, kolay anlaşılır bir nitelik taşır. Kolay ulaşılabilirlik ve kolay anlaşılabilirlik taşıyan bu nitelik malumatın kitlesel tüketimini ve geç kapitalizmin böylece birincil metaı olmasını sağlar. Tam bu noktada sadece kitle iletişim araçlarının değil, moderniteyi, angaje de olsa bilgi üzerinden kurmayı hedefleyerek tarih sahnesinde yaygınlaşan okulun içeriği de değişir ve modern dönemlerin "genel kültür" ya da "alaylılığa" dayanan formasyonları (işletme, iletişim vs.) özellikle üniversitenin muteber branşları haline gelir. Sosyal devletin çöküşü de aynı toplumsal dönüşümle karşılıklı ilişki içinde bulunduğu için malumat satan okul artık adeta kitle iletişim aracı haline gelir. Üniversite öğretimi üyelerinin kitle iletişim araçlarının "starları"ndan olması da geleceğin seçkini öğrenciye yönelik üniversitenin bilgisinin kitleye yönelik, orta kapasitedekinin (mediocre) anlayacağı malumatın egemenliğine girdiğinin kanıtlarındandır.(Kuşkusuz bu açıklamayla okulun modern dönemlerde egemenlerin denetiminde olmadığını söylemiyorum. Modernitedeki öncelikli amacı sanayiye nitelikli işgücü sağlamak olan okulun, sanayi sonrası toplumda kendisinin bir sanayiye/üretim aracına dönüştüğünü vurgulamak niyetindeyim.)

¹¹Bkz. J.Baudrillard; **Ecran Total**, Galilée, Paris, 1997.

aydınlarınca belirlenen sözde çoğulcu, hatta kimi zaman da sözde muhalif “müfredat”ına takılmaktadır.

Öte yandan kulaklıkla müzik dinleyerek yürüyen/çalışan/araba kullanan, cep telefonu ile konuşurken/mesaj yazarken yürüyen/araba kullanan, uyuşturucu yahut psikotik ilaçlarla günlük aktivitelerini sürdüren, internet/televizyon önünden kalk(a)mayan kişiler sistemin onlara “sunduğu pahalı olanaklarla” kayıtsızlıklarını yaşamaktadırlar. Üstelik tüm yukarıda sayılan “araçlar”ı tüketmek genellikle “gönüllülükle” gerçekleştirilen bireysel “ayrıcılıklar”dır. Modern zamanlarda “vurdumduymaz” sıfatıyla yerilen bu kayıtsızlık, şimdilerde “cool” nitelemesiyle övülmektedir. “Cool” olmayanlar, meziyet saydıkları için öyle olmayı taklit (*mimesis*) etmektedirler.¹²

Oysa algı bir bütündür; onu gerçekleştiren bir duyu organının bile ketlenmesi yalnızca fizyolojik değil, psikolojik bir sorundur. Bu yüzden istemeden bu organlarından mahrum kalanların eksikliklerinin tamamlanması için tıp seferberdir. Bu algısal eksiklik “tedavi edilmesi gereken” bir sorundan, gönüllülükle tabi olunan, bunu beceremeyenlerin aşağılandığı bir norm haline, diğer bir deyişle simgesel şiddete dönüşmüştür.

Araçların Ruhunu Kullananlar Belirler:

Öte yandan kayıtsızlaştırma sürecinde etkin olan araçlar, özellikle adı üstünde kitle iletişimini sağlayanlar, bireye neredeyse nüfuz edecek kadar güçlendiklerinde paradoksal olarak hegemonya tarafından kontrol

---

¹² Bu “karakter maskesi” popüler kültürde sık sık yer alıyor. Bir örnek:

“Ne kadar çok sevgim vardı.

Bir o kadar da endişem, gösteremedim.

Ben aslında gördüğün o cool kadın değildim”

(Sözlerini Sezen Aksu’nun yazdığı, Ajda Pekkan’ın 2006 yılında çıkan albümüne adını da veren Cool Kadın şarkısı)

edilemeyebilecek bir gedik de oluştururlar. Tıpkı okulun yarattığı modernlerin modernitenin açmazlarını sorgulaması ve yapıbozumuna uğratması gibi; geç kapitalizmin kültürel mantığının normlaştırdığı “cool”/ kayıtsız birey de kendisini inşa eden araçları ve bunların en önemlilerinden biri olarak sosyal medyayı belki egemenlerden bile daha kolay kullanarak “algı kilidi”ni kırabilecek midir?

* Prof.Dr. MÜ Fransızca Kamu Yönetimi Bölümü